

Motion Demokratipolitik

Yrkande:

att Piratpartiet ersätter samtliga sakpolitiska ställningstaganden inom området demokrati med följande text:

Demokratipolitik

Överblick - Piratpartiet vill att:

- Förmågan till ansvarsutkrävande förbättras
- Skydden för grundlagarna stärks
- Valsystemet reformeras och demokratiseras
- Möjligheterna för direktdemokratiska förfaranden utvidgas
- Det offentliga rummets roll som en plats för samhällsdiskurs återupplivas
- Offentlighetsprincipen förstärks
- En ny digitaliseringsplan tas fram byggd på principer om fri och öppen mjuk- och hårdvara för att säkerställa tillgängligheten för folket

0. Inledning

Demokratin har växt fram under de senaste århundradena som ett sätt att fatta beslut inom ett kollektiv med gemensamma intressen, där alla som berörs av besluten har någon form av inflytande över vilka beslut som fattas. Demokratin har på så sätt möjliggjort för oss att vara oense utan att spilla blod. Den har gett legitimitet till de lagar och regler som stiftas, genom att involvera medborgarna i den beslutsfattande processen. Alla ska ha getts möjlighet att yttra sina tankar, känslor, idéer och lösningar, och haft samma möjlighet att kritisera de andras, i en miljö som uppmuntrar oliktankande och inte straffar en för att våga yttra sig. I en sann demokrati värnas allas rätt till deltagande på lika grund och det beslutsfattande systemet uppmuntrar reflektion över ens egna hållningar, samt gör det möjligt för en att tänka utanför ramen och att få denna röst hörd.

En sund demokrati grundar sina beslut på relevant information och kunskap. Alla medborgare, oavsett roll, har därför i uppgift att verka för en samhällsdebatt där information sprids och diskuteras sakligt. Information som tas fram med hjälp av offentliga medel måste således vara fritt tillgänglig för alla att ta del av.

I en stark demokrati får folkets beslutsfattande makt inte enbart leva i det abstrakta, utan måste efterlevas i det faktiska. Medborgarna måste känna ett ägande över de beslut som tas. Det kräver därför ett stärkande av folkstyret, genom reformer av valsystemet och skapandet av mekanismer varigenom medborgarna kan genomdriva lagstiftning utan folkvalda politikernas involvering.

För att en demokrati ska vara hållbar, krävs det att den utövas under lagen. Detta gäller inte bara för de folkvalda politikerna och de olika myndigheter som främst utövar den offentliga makten,

utan även lagar, som inte får stiftas i strid mot grundlagarna eller andra lagar. Möjligheten för ansvarsutkrävande och förhindrandet av grundlagsvidrig- och dubbellagstiftning är alltså inte bara önskvärd, utan vital för en fungerande demokrati.

I en demokrati där makten utövas nära folket, blir maktutövarna mer lyhörda till medborgarna. Makt bör därför decentraliseras till lägsta möjliga politiska nivå, och där det är lämpligt, ge makten direkt till folket.

Skydd för grundlagen

Grundlagarna är den grund som vår demokrati vilar på och utgör den sista barriären mot auktoritärt styre. Ändringar av dessa får därför inte ske lättsamt och i synnerhet inte utan medborgarnas vetskap. En ändring av grundlagarna får aldrig ta baksätet i den offentliga debatten.

Idag kan grundlagsändringar drivas igenom via två riksdagsbeslut med ett val emellan. Det krävs endast en enkel majoritet av riksdagsledamöterna vid båda besluten. Ändringar av demokratins fundament och spelregler bör ha stödet av en större andel av de folkvalda, men även bland folket, som bör involveras i denna process och få en chans att formellt uttrycka sin åsikt i frågan.

Piratpartiet vill att grundlagsändringar bara får genomföras om folket ger stöd för det, samt säkerställa att alla medborgare är medvetna om när en grundlagsändring tänks röstas igenom.

Därför vill vi:

§1 Vid grundlagsändringar, höja andelen röster för en giltig majoritet vid båda riksdagsbesluten till 5/7;

§2 Införa krav om folkomröstning vid en grundlagsändring, som ska hållas mellan de två besluten tas. Om 5/7 majoritet inte uppnås förkastas förslaget;

§3 Bifoga information kring vilande grundlagsändring i officiellt presenterad material inför riksdagsvalet, med röstkort mm.

Förbättrat folkstyre

I Sverige saknar folket direkt och formell politisk makt. Folkmakten realiserar via parlamentarismen i det abstrakta. Rådgivande folkomröstningar är möjliga på lokalnivå och kan efterfrågas om 10 procent av de röstberättigade i kommunen begär det, men omröstningen kan förhindras med 2/3 av folkvalda politiker i den beslutande församlingen, utan några egentliga grunder. Nationella folkomröstningar kan inte begäras och är endast rådgivande. Förekomsten av dem är sällsynt.

I en demokrati, där den offentliga makten utgår från folket, ska folket kunna driva igenom sin vilja, utan de folkvaldas godkännande. Därför förespråkar vi pirater för ökade möjligheter till direktdemokratiska förfaranden, samt att dessa utformas så resultaten blir lätta att tyda.

För att medborgarna effektivt ska kunna diskutera sina förslag behöver det offentliga rummet återigen bli en plats för diskussion och debatt. Särskilda platser bör därför ägnas till detta ändamål.

Därför vill vi:

- §4 Möjliggöra genomförandet av bindande folkomröstningar på alla politiska nivåer;
- §5 Ta bort möjligheten för folkvalda församlingar att förhindra genomföringen av folkomröstningar;
- §6 Att folkomröstningar är vilande tills lagrådet eller en eventuell konstitutionsdomstol har gett ett yttrande där de har redogjort att utfallet av folkomröstningen ifråga inte kan resultera i grundlagsvidrig- eller dubbellagstiftning;
- §7 Införa ett krav om avslagsalternativ vid samtliga folkomröstningar;
- §8 Införa möjligheten att rangordna ens röst i samtliga folkomröstningar med fler än två alternativ;
- §9 Utforma mekanismer så folket kan driva igenom *medborgarinitiativ* på samtliga politiska nivåer: motioner till vederbörande parlament eller frågor som ställs direkt i en folkomröstning;
- §10 Tillgängliggöra medel för byggandet av s.k. talarhörnor i varje kommun och större tätort, som ska vara centralt belägen, ex. vid kommunhus eller stortorg.

Demokratiserat valförfarande

Dagens valsysteem gör det svårt för medborgarna att kräva deras politiker på ansvar och få deras åsikter representerade, i synnerhet på nationell nivå. Eftersom väljarna röstar främst på ett helt parti kan det vara nästan omöjligt att rösta bort enskilda tveksamma kandidater, samtidigt som väljarna dessutom röstar på ett helt politiskt paket, snarare än att rösta på den politikern som bäst representerar väljarens åsikter och värderingar. Vi pirater anser att väljarna behöver förbättrade verktyg när de röstar, så valresultatet är mer nyanserat och bättre reflekterar medborgarnas vilja.

Utöver att utgöra en onödig kostnad på statskassan och miljön, har vårt valedelssystem kritiserats av internationella valobservatörer och våra egna myndigheter. Avsaknaden av vissa partier i vallokalerna skapar illusionen av ett mer begränsat val som inte är till någons fördel. Detta är ett demokratiproblem som måste åtgärdas.

Ett ytterligare problem med valsysteem idag är att unga i hög grad inte känner sig involverade i politiken, trots att unga idag är mer samhällsintresserade än tidigare. Genom att sänka rösträttsåldern till 16, så får fler unga möjlighet att känna sig inkluderade, vilket är viktigt för att besluten som tas ska få legitimitet hos dem. Många tar upp argumentet att unga ofta är omogna eller bara röstar populistiskt, men studier och vetenskapen tyder på att så inte är fallet.

Politiken på regional och kommunal nivå har hamnat i skuggan av de nationella frågorna. Detta har gjort att de nationella frågorna har fått en förmåga att påverka det lokala valresultatet, och vice versa.

Därför vill vi:

- §11 Tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppgift att ta fram ett nytt valsysteem som ger väljarna möjlighet att visa preferens för en eller flera kandidater och partier, utan att behöva rösta taktiskt;
- §12 Ge den ovannämnda parlamentariska kommittén i uppgift att ta fram en ny, gemensam valedel, där partier och kandidater skrivs in av väljarna;
- §13 Inför separata valdagar för riksdagsval respektive kommun- och regionval;
- §14 Sänka rösträttsåldern till 16;

§15 Ge valmyndigheten i uppdrag att i samband med fastställandet av samtliga anmälda partier och kandidater inför ett val, ge utrymme för dem att presentera sin politik på valmyndighetens hemsida.

Reformera riksdagen

Riksdagen är landets främsta forum och navet i vår demokrati. Besluten som tas bör grundas i fakta och djupa, nyanserade och mångfacetterade debatter, och inte fastlåsta partipolitiska positioner. Ledamöterna ska få möjlighet att verka i medborgarnas intresse på det mandat som väljarna har gett dem. Deras arbete ska präglas av transparens, så medborgarna har möjlighet att vara en del i demokratin, samt för att kunna kräva deras representanter på ansvar. Riksdagsledamöterna bör därför kunna stå fria från det partipolitiken, så de kan tjäna folket direkt utifrån sin bästa förmåga, och inte under hot av partipiskan. De fåtal ledamöter som väljer att lämna sitt parti ska alltså inte ovederbörligen bestraffas och fråntas möjligheter att utföra sitt ämbete.

Över en lång tid har vi sett hur mer makt har flyttats från riksdag till regering. Piratpartiet ser bekymmersamt på denna utveckling och kommer verka mot denna maktkoncentration.

Därför vill vi:

- §16 Stärka ledamöternas självständighet;
- §17 Skydda partipolitiskt obundna ledamöters ställning;
- §18 Införa allmän motionstid under hela riksdagsåret;
- §19 Genomföra längre talartid i kammaren;
- §20 Öka transparensen i utskotten.
- §21 Stärka riksdagens position gentemot regeringen i frågor om lagstiftning.

Stärkt offentlighetsprincip

Medborgarna kan endast fatta sunda beslut och ta ställning till de beslut som tas om de är välinformerade. Information och kunskap gällande hur det offentliga verksamheten fungerar är en förutsättning för att konkret utvärdera den och åtgärda eventuella problem. Det offentliga måste därför verka för offentliggörandet av information, genom att kontinuerligt utvärdera dess sekretessvärde, samt publicera eller på annat sätt tillgängliggöra de handlingar som inte uppfyller de förutnämnda kriterierna.

Därför vill vi:

- §22 Att offentliga handlingar och data från myndigheter tillgängliggörs i digitala format, och publiceras utan kostnad på nätet, samt utan restriktioner om deras vidareanvändning. Detta ska tillräknas som en del av offentlighetsprincipen;
- §23 Skydda känsliga uppgifter om privatpersoners förhållanden från att publiceras;
- §24 Offentlighetsprincipen ska gälla alla offentligt finansierade verksamheter, inklusive privata aktörer anlitade av det offentliga;
- §25 Att all hänvisning till sekretess, svartmarkeringar av text i dokument mm, ska begränsas och motiveras;
- §27 Ålägga myndigheterna att publicera nyheter och handlingar på sociala medier och andra flöden med hjälp av öppna standarder;
- §28 Förenkla tillgängligheten av information på myndigheternas sidor.

Makt under ansvar

Sverige bygger sin verkställande förvaltningsmodell på myndighetsstyre. Detta innebär en stor makt för de tjänstemän som är verksamma inom myndigheterna och sitter på tunga poster. Många sitter under längre perioder och verkställer många beslut genom åren.

Information kring maktutövning inom myndigheterna är svåråtkomlig. Vem eller vilka som har ansvar för olika frågor och beslut redogörs sällan, och ansvar i sig är inte alltid lätt att utkräva. Piratpartiet vill se över och förändra det offentliga maktutövning så den blir mer transparent, samt göra så utkrävandet av ansvar blir lättare.

Därför vill vi:

§29 Tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppgift att ta fram ett förslag på ett återinfört tjänstemannaansvar;

§30 Förtydliga vem som utövar makt samt vem som har ansvar inom departementen, myndigheterna och offentliga bolag och gör denna information offentlig och transparent;

§31 Utredda möjligheten för sanktioner mot politiker som trotsar domstolsbeslut.

Införa en konstitutionsdomstol

En fungerande demokrati behöver en väktare för grundlagarna, som kan stå emot tidsandans storm och verka i medborgarnas intresse, långsiktigt. Denna uppgift har hamnat på lagrådets bord. Varje lag regeringen lägger fram granskas av dem och resulterar i ett utlåtande, där de kan bland annat beskriva om lagen är grundlagsvidrig eller ej. Lagrådet kan dock inte förhindra att en omröstning och ett verkställande av lagen genomförs i de fall lagen ifråga bryter mot grundlagen.

I andra länder är det vanligt förekommande med en konstitutionsdomstol som sätter konstitutionellt prejudikat och agerar som grundlagarnas beskyddare. Piratpartiet tror detta är en mer lämplig modell för hanteringen av konstitutionella frågor, än ett tandlöst organ vars enda uppgift är att yttra sig om lagens grundlagsvidriga grad.

Därför vill vi:

§32 Etablera en konstitutionsdomstol i Sverige och tills att en sådan är etablerad förstärka lagrådets position;

§33 Utredda hur en juridisk nämnd som rekryterar domarna i denna domstol skulle kunna utformas.

Subsidiaritetsprincipen

Det traditionella kommunala självstyret har de senaste åren kringkurits rejält av staten, genom bland annat att sätta nationella krav på kommunerna. Piratpartiet tror beslut bör fattas på lägsta tillämpliga nivå.

Därför vill vi:

§34 Stärka det kommunala självstyret.

Bekämpa korruption

Korruption är ett problem i alla samhällen. Sverige har länge låtsas som om det inte är så utbrett som det är, genom att bland annat peka på *Transparency Internationals* korruptionsindex, som mäter upplevd korruption. När korruption väl uppdagas kallas det allt från svågerpolitik till inkompetens. Piratpartiet ser skarpt på detta samhällsproblem, som tar form i oegentliga anställningar, missbruk av offentliga medel, maktmissbruk, orättvisa fördelaktiga avtal med privatföretag mm.

Därför vill vi:

§35 Utreda hur ett öppet och transparent rekryteringssystem för det offentliga skulle kunna se ut;

§36 Utreda hur offentlig upphandling skulle kunna förbättras och bli mer öppet och transparent, utan att fördenskull behöva upplösa ett välfungerande kontrakt;

§37 Öka transparensen och minska inverkan av pengar på den politiska processen.

Den digitala offentligheten

Offentliga myndigheter har länge digitaliserat sina verksamheter oberoende av varandra och har därmed inte koordinerat dem väl sinsemellan. När det offentliga har förvärvat olika IT-lösningar, har de oftast köpt in färdigbyggda system eller anlitat utvecklare att skraddarsy system för verksamhetens behov. Resultatet av detta förfarande har lett till höga och ibland kontinuerliga kostnader, samt även inkompleta eller oanvändbara produkter.

Det offentliga behöver en konkret, koordinerad digitaliseringspolitik. En större grad av de offentliga tjänsterna ska göras tillgängliga med hjälp av bland annat en statlig e-legitimation. Tjänsterna bör vara lättåtkomliga via en central portal för både medborgare och företag.

Utbyggandet av den digitala offentligheten bör göras på fri och öppen mjuk- och hårdvara i så stor omfattning det är möjligt. På så sätt kan vi sänka kostnaderna för statskassan och förbättra insynen om säkerheten för våra gemensamma IT-system.

Därför vill vi:

§38 Skapa en statlig e-legitimation;

§39 Bygga en medborgarportal, för utbyte med det offentliga kring deras tjänster och verksamheter, utformat på ett lättillgängligt sätt;

§40 Kräva att det offentliga ska använda fri och öppen mjuk- och hårdvara, i så stor omfattning som det är möjligt. Inköp eller utveckling av nya produkter måste rättfärdigas;

§41 Utse en myndighet som ansvarar för det offentligas digitala infrastruktur;

§42 Att all mjukvara utvecklad för och använd av det offentliga ska finnas tillgänglig i en gemensam, digital katalog.